

EDITORIAL PÁTÉHO ČÍSLA

17. březen 2015

HYNEK CÍGLER¹

Vážení a milí čtenáři,

po půl roce opět upíráte oči na webové stránky Testfóra. Tentokrát pro vás sice nemáme žádné koncepční novinky, ale o dobré zprávy vás neochudíme – vše, s čím jsme začali v posledních číslech, totiž úspěšně funguje dál. Zejména jsem velmi rád, že jsme dokázali pokračovat v recenzním procesu psychologických testů.

V první řadě jde o dvě recenze *Multifaktorového osobnostního profilu (MOP)* zpracované Lucií Gálovou a Danielem Dostálem na žádost a ve spolupráci s vydavatelem, společností TCC Online. Na první pohled nevyznívají příliš příznivě, oba recenzenti doporučují další vývoj metody. Je však potřeba vzít v úvahu, že tvorbou „psychometrických“ testů se v České republice zabývá možná i několik desítek personalistických a poradenských společností², přičemž celá řada těchto metod je vysoce diskutabilní a často je vůbec není možné hodnotit – smysluplné informace o reliabilitě, teoretických východiscích, a zejména jakékoliv validizační studie zhusta chybějí³. Manuál MOP tyto údaje do jisté míry obsahuje a je patrné, že se jeho autoři snažili odvést kvalitní práci. Chtěl bych proto ocenit odvahu TCC Online poskytnout svou metodu k recenzi a upozornit, že výsledek celého procesu lze chápat jako návrhy ke zlepšení příštích verzí testu a vytyčení cesty, kudy se v dalším vývoji ubírat. Je vždy jednoznačně lepší, když jsou případné nedostatky metody známy a pojmenované, než když o testu není jisté nic a jde jen o jakýsi „black box“, do kterého na jedné straně respondenti sypou data, na druhé straně pak lezou výsledky a doporučení⁴. Je dobré vzít v úvahu snahu společnosti TCC Online produkovat psychometricky kvalitní testy s transparentním způsobem fungování, čímž se (zatím) do jisté míry odlišuje od většiny firem používajících testy „vlastní tvorby“ (nejen) v personalistice⁵.

¹ Katedra psychologie, Fakulta sociálních studií MU, Joštova 10, 602 00 Brno

² Jednou z nich je ostatně i DAP Services a jejich „Barvy života“, o kterých jsme psali v Testfóru č. 2 (Cígler, Mařková, 2013, <http://testforum.cz/domains/testforum.cz/index.php/testforum/article/view/9>), které ovšem do oblasti psychologické diagnostiky (a už vůbec ne té kvalitní) rozhodně nepatří.

³ Což bylo ostatně důvodem, proč se recenze zmíněných „Barev života“ neřídila manuálem APA – dostupné informace jednoduše vůbec neumožnily hodnocení metody podle běžných psychometrických hledisek.

⁴ Navíc k podobným závěrům jako u MOP by bylo zřejmě možné dojít i u některých jiných osobnostních psychologických testů, které jsou však v České republice běžně distribuované a používané na řadě psychologických pracovištích. Ty se snad své recenze dočkají v budoucnu.

⁵ Po zveřejnění tohoto editoria dorazila do redakce reakce TCC Online na publikované recenze. Je dostupná na <http://testforum.cz/domains/testforum.cz/index.php/testforum/announcement/view/18>.

Je však nutné říct, že celý recenzní proces byl velmi složitý a je novou zkušeností i pro redakci Testfóra. Po prvním čtení dvěma recenzenty se vydavatel testu vyjádřil k jejich otázkám a některým nejasnostem – následně jeden recenzent z procesu odstoupil a byl nahrazen Danielem Dostálem. Poté pak autoři dodali některé nové informace (zejména jiným, vhodnějším způsobem počítané odhady reliability) až ve chvíli, kdy jedna recenze byla hotová celá a druhá z větší části, a které bylo vhodné zohlednit. Následně byly vydavatelem revidovány ještě další drobné nepřesnosti v nově přepracovaných recenzích, jenž bylo nutné opět zakomponovat. Ačkoliv změny prospěly jak metodě, tak recenzi, celý proces se výrazně protáhl a zkomplikoval. Do budoucna budeme muset předem stanovit jednoznačné „work-flow“ s přesně ohraničenými fázemi. Vyhnete se tím určitému rozčarování obou recenzentů a jejich pocitu, že se autoři snaží do vyznění jejich recenzí zasahovat z marketingových důvodů. Nejen proto si velmi vážím trpělivosti a snahy o pečlivost Lucie Gálové i Daniela Dostála.

Těmito dvěma recenzemi ovšem nekončíme. Další je posouzení *„Inteligentní a vývojové škály pro děti ve věku 5–10 let“ (IDS)* od Miroslava Charváta (bude zařazena do obsahu čísla až po vydání tohoto editoria), která doplní předchozí recenzi Lenky Krejčové z minulého čísla, a pak „studentské“ recenze *„BDI – Beckova depresivní škála“* (Jaroslav Gottfried), *„Test pozornosti d2“* (Jakub Kraus), *„Cognistat“* (Adéla Tofflová) a *„DVP – Dotazník volby povolání“* (Ludmila Kašpárková), jejichž základ vznikl v rámci výuky na katedře psychologie FSS MU a které byly následně rozšířeny pro potřeby Testfóra.

V případě Dotazníku volby povolání mimochodem nastává zajímavá situace: inventáře odvozené z Hollandovy teorie RIASEC jsou u nás k dispozici dva: právě recenzovaný DVP (z původního SDS přeložila S. Hoskovcová) a AIST-R (autor české verze A. Mezera), obě vydávané Testcentrem. AIST-R při vývoji na rozdíl od DVP prošel standardizací a je zařazen do „kategorie A“ (metody určené jen psychologům či absolventům kurzu), jeho recenzi proto připravujeme pro příští číslo.

Dále chci upozornit na diskuzní příspěvek Anny Karáskové a Tamary Kunčarové o *„Clinical Assessment scales for the Elderly“ (CASE)*. Tato metoda sice není v českém jazyce k dispozici, ale při podrobném psychometrickém posouzení jde o užitečný nástroj pro zjišťování psychopatologie u starší populace. Společně s autorkami příspěvku mám za to, že by metoda byla velmi vhodná k adaptaci do českého prostředí.

Páteř tohoto vydání Testfóra nicméně není jen v recenzích diagnostických nástrojů. Hned první odborný příspěvek *„Reliabilita batérie metód na vyhodnotenie kognitívneho deficitu, depresie a funkčného stavu pacientov s demenciou“* od Štefana Anderka představí nejběžnější české nástroje pro zjišťování demence, a následně reportuje ověřovací studii jejich reliability. Tento článek procházel dlouhým, vícekrokovým a náročným recenzním procesem, ve kterém se ne všichni recenzenti jednoznačně shodli. Přesto si myslíme, že nezávislá ověření parametrů různých metod jsou nezbytným předpokladem kvalitní psychodiagnostiky a psychometrické praxe; čím více dat o fungování testů v různých populacích a za různých okolností bude k dispozici, tím lépe. Proto jsme se nakonec rozhodli článek publikovat – doufám, že s jeho výslednou podobou budete spokojeni.

Velmi zajímavý obsah pak tvoří trojice diskuzních příspěvků na téma *psychologických zpráv a diagnostických nálezů*. Na příkladu diagnostiky a nápravy stejné poruchy srovnáváme americký (Anton Furman) a český (Sylva Hönigová a Jana Mrázková) model psaní zprávy, která ilustruje celý diagnostický proces v rámci pedagogické a školní psychologie. Oba příspěvky jsou psané minimalisticky a drtivá většina jejich obsahu je tvořena samotnými diagnostickými zprávami. Proto jim předřazujeme ještě komentář Michala Jabůrka, který příspěvkům zajišťoval redakční podporu a ve svém textu poukazuje na shodné a odlišné prvky a poskytuje příspěvkům nezbytný kontext. Věřím, že srovnání obou modelů může být pro českou diagnostickou praxi více než prospěšné.

V současnosti se také končí práce i na velmi dlouho připravovaném článku Jana Širůčka na téma *diagnostiky mentální retardace a zařazování dětí do zvláštních škol*, který bude do tohoto vydání zařazen dodatečně.

Závěrem chci upozornit, že současné číslo je pravděpodobně poslední, které je podpořeno z evropských grantů OPVK. Oba projekty Fakulty sociálních studií MU⁶ končí za čtyři měsíce, v červnu 2015. Většina příspěvků v posledních číslech a vlastně i celá redakční práce v posledních třech letech jimi byla financována – a například recenzování není ani zdaleka tolik zábavné, rychlé a jednoduché, jak bychom možná chtěli.

V tuto chvíli nicméně pevně doufáme, že ztráta finanční podpory ovlivní budoucí fungování časopisu jen v minimální míře. K tomu ale potřebujeme podporu vás, ostatních kolegů z psychologické obce. Bez vašeho zapojení do recenzního procesu nikdy nebude možné dosáhnout kýženého stavu: aby všechny psychodiagnostické metody vydané v České republice byly recenzované a aby se všichni psychologové v praxi mohli při výběru a používání testů řídit nikoliv jen podle informací distributorů a vlastního dojmu, ale i podle odborného názoru svých kolegů. Stejně tak i další obsah Testfóra, tedy teoretické články, validizační studie i diskuzní příspěvky z velké části neodpovídají edičnímu zaměření jiných psychologických časopisů u nás, a Testfórum je proto jednou z mála platforem, kde je možné takovýto obsah publikovat. Bylo by velkou chybou, kdybychom o něj přišli.

Těšíme se na vaše recenze a články v příštích číslech!

Za redakci Testfóra přeje příjemné čtení

Hynek Cígler

V Brně dne 17. března 2015.

⁶ „Inovaci bakalářských studijních programů k lepší zaměstnatelnosti“ (INZA), CZ.1.07/2.2.00/28.0238, a „Internacionalizace, inovace, praxe: sociálně-vědní vzdělávání pro 21. století“ (SOVA 21), CZ.1.07/2.2.00/28.0225.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ